

Il-Benchmark ta' Tmiem l-Edukazzjoni Primarja

2013

It-Tieni Sessjoni

Il-Malti: Il-Fehim mill-Qari

Il-Marki: 30 marka

Il-Hin: 50 minuta

Aqra dawn ir-riklami u aħdem l-eżerċizzji ta' warajhom.

<p>1.</p> <p>Kompjuters</p> <p>34, Triq il-Pitirrossi, Ir-Rabat</p> <p>Inbiġhu kompjuters kbar u żgħar u l-aċċessorji kollha tagħhom. Issibu għażla kbira ta' printers tal-aqwa ditti. Ċemplilna: 28 98 09 73</p>	<p>2.</p> <p>Televizivi</p> <p>Inbiġhu diversi għamliet u ditti ta' televixins, minn żgħar, li tista' tqabbadhom fil-karozza, sa oħrajn kbar għas-swali.</p> <p>Issibna fi Triq il-Pitirrossi, ir-Rabat, fuq il-lemin tal-banka tal-lottu.</p>
<p>3.</p> <p>Sodisfatti</p> <p>56, Triq il-Fjuri, Ir-Rabat</p> <p>Nieħdu ritratti u niġbdu films ta' tiġijiet u ta' okkażjonijiet speċjali oħrajn. Issibulna wkoll kameras tar-ritratti u għażla varjata ta' albums tar-ritratti għall-bejgħ.</p>	<p>4.</p> <p>L-Ahwa Vella</p> <p>Aħna nsewwu l-kompjuters. Niġu għandek u nagħmlu t-tiswijiet fil-post. Naħdmu kuljum ħlief il-Ħadd.</p> <p>Ċemplilna 23 89 78 09 www.vella.com.mt</p>

A. Aqta' linja taht it-twegiba t-tajba.

L-ewwel wahda lesta bhala eżempju.

(3 marki)

1. Il-ħanut Sodisfatti jinsab (il-Ħamrun, in-Nadur, **ir-Rabat**).
2. Kompjuters u (Televizivi, Sodisfatti, L-Aħwa Vella) jinsabu fl-istess triq.
3. Ziti tista' tixtri kamera tar-ritratti mingħand (Kompjuters, Sodisfatti, Televizivi).
4. Hija marlu l-kompjuter u (Kompjuters, Sodisfatti, L-Aħwa Vella) setghu jsewwuh.

B. Qabbel Kolonna A ma' Kolonna B billi tikteb in-numru fil-kaxxa t-tajba.

L-ewwel wahda lesta bhala eżempju.

(4 marki)

	Kolonna A		Kolonna B
1.	Sodisfatti jinsab		l-film tat-tieg.
2.	Televizivi jinsab hdejn		indirizz elettroniku.
3.	Għand Sodisfatti tista' tordna		indirizz postali.
4.	Ir-riklam ta' L-Aħwa Vella għandu	1	ir-Rabat.
5.	Ir-riklam ta' Kompjuters għandu		il-banka tal-lottu.

Ċ. Poġġi kelma wahda biss fil-vojt, skont is-sens tar-riklami.

L-ewwel wahda lesta bhala eżempju.

(3 marki)

Is-Sibt li għadda jien u missieri morna **r-Rabat** biex nixtru gakketta għan-nannu. Wara morna għand Televizivi għax kellna nixtru _____ zgħir għaz-zija. Minn hemm għaddejna s'għand Sodisfatti biex nixtru zewġ _____ halli npoġġu fihom ir-ritratti ta' hija. Minn hemm bqajna sejrjn għand Kompjuters u xtrajna _____ li jieħu l-linka tal-kulur.

Aqra din l-informazzjoni u wiegeb il-mistoqsijiet ta' wara.

It-Trasport bil-Bahar

L-Ewwel Parti

Jinghad li l-bniedem, qabel ma ddomestika l-annimali, kien digà jivvjagga bil-bahar. Seta' jagħmel dan biz-zkuk tas-sigar. Huwa ntebaħ li z-zkuk, kbar kemm huma kbar, ma jeghrqax. B'zokk twil u ohxon, b'daqsxajn ta' hofra fih fejn seta' jpoġġi, il-bniedem holoq l-ewwel forma ta' dgħajsa! Ghalkemm biha ma setax johrog wisq 'il barra mix-xatt, u fil-maltemp kellu joqgħod b'seba' ghajnejn, xorta seta' jivvjagga distanzi twal. Hekk twieldet il-kenura, kif inhija maghrufa, u li ghadna nużawha sal-lum! **(par. 1)**

Biex jivvjagga b'aktar heffa, il-bniedem hareg bl-idea li seta' juza biċċiet tad-drapp imdaqqsin, maghrufa bhala qlugh. Dawn kienu jintrabtu ma' arblu mwahhal ma' qiegh id-dghajsa. Malli jibda jonfoh ir-rih, dawn il-biċċiet jintefhu u d-dghajsa tibda taqta' 'l barra. Jidher li din l-ghamla ta' dgħajsa żviluppawha fost l-ohrajn l-Egizzjani, ir-Rumani u l-Vikingi, hafna zmien ilu. **(par. 2)**

Maż-zmien il-biċċiet tal-bahar bdew jinbnew akbar u aktar b'saħħithom. Il-vapuri, kif inhuma maghrufin, bdew jgħabbu kwantità akbar ta' nies u bdew jintużaw għall-kummerċ ukoll. Illum il-ġurnata l-vapuri jahdmu bil-magni. Fil-poppa l-vapur ikollu skrejjen daqsix biex **imexxuh** fejn irid il-kaptan. Fost l-aktar vapuri komuni u li narawhom fil-portijiet tagħna nsibu l-vapuri tat-tagħbija u l-vapuri li jggorru ż-żjut, maghrufin l-aktar bhala tankers. **(par. 3)**

Insibu wkoll il-vapuri tal-passigġieri, li jggorru n-nies minn post għal ieħor. L-aktar popolari minn dawn huma l-vapuri tat-turisti, li qishom lukandi fuq l-ilma. Dawn jistgħu jggorru 'l fuq minn tlett elef ruh f'daqqa u jdawruhom ma' bosta pajjiżi. **(par. 4)**

A. Wieġeb il-mistoqsijiet fuq dak li għadek kemm qrajt.

1. Liema hija l-espressjoni f' **par. 1** li turi li l-bniedem kellu joqgħod attent meta jivvjagġa b' dawn id-dgħajjes?

2. Kif inhi magħrufa l-ewwel forma ta' dgħajsa li vvinta l-bniedem? (**par.1**)

3. X'holoq il-bniedem biex jivvjagġa aktar malajr fuq il-baħar? (**par. 2**)

4. Semmi poplu **wiehed** mis-silta li kien juża d-dgħajjes tal-qluġh. (**par. 2**)

5. Immarka ✓ fil-kaxxa li turi liema sentenza hija **vera** skont is-silta. (**par. 3**)

Il-vapuri tat-turisti huma kbar ħafna u jissejġu tankers.

Il-vapuri tat-turisti huma żgħar u qishom lukandi jifflojtjaw.

Il-vapuri tat-turisti huma kbar ħafna u kapaċi jgħabbu ħafna nies.

6. Ikteb għal xiex qed tirreferi l-**“h”** fil-kelma **“imexxuh”** (**par. 3**).

7. Sib:

a. **nom fil-plural miksuri** minn **par. 3**: _____

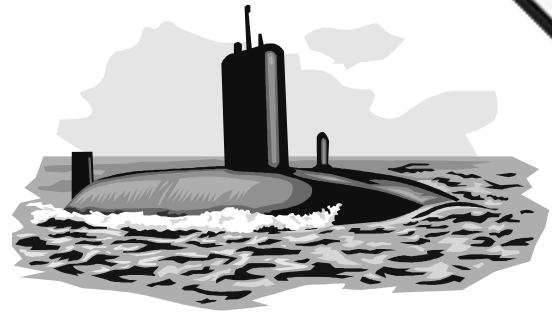
b. **nom fil-plural shih** minn **par. 4**: _____

(marka kull waħda = 8 marki)

Kompli aqra l-informazzjoni u wieġeb il-mistoqsijiet ta' wara.

It-Tieni Parti

Il-biċċiet tal-**baħar** l-aktar komuni narawhom għaddejnin fuq wiċċ l-ilma. Imma hemm oħrajn li minflok fuq l-ilma jivvjaġġaw taħtu. Dawn huma s-sottomarini, kelma ġejja mit-Taljan li tfisser taħt il-baħar. (**par. 5**)

L-ewwel sottomarini nbnew madwar **200 sena** ilu. Dawn ġew żviluppati l-aktar fil-Ewwel Gwerra Dinjija, madwar mitt sena ilu. L-iskop ewlieni tagħhom kien li jattakkaw il-vapuri tal-ġhadu minn qiegħ il-baħar. Kienu jintużaw ukoll biex iħarsu l-vapuri hbieb tagħhom mill-ħbit ta' vapuri jew sottomarini oħrajn. Is-sottomarini kien ikollhom bombi kbar fuqhom, u miskin hu min jispiċċa fil-mira tagħhom! (**par. 6**)

Illum il-ġurnata s-sottomarin ma jintużax biss għall-gwerra. Insibu sottomarini għall-esplorazzjoni ta' qiegħ il-baħar. Insibu oħrajn biex isalvaw nies li jkunu spiċċaw imsakkrin f'xi vapur mgharraq. Hemm ukoll sottomarini biex iħaffru f'qiegħ il-baħar, halli jkunu jistgħu jgħaddu pajpijiet kbar, ngħidu aħna, tal-elettriku jew tal-gass. Jeżistu wkoll sottomarini li jintużaw għat-turisti. Kif **iġibu għajnejhom wara widnejhom** meta jniżżluhom taħt wiċċ l-ilma u jaraw dak il-ġmiel ta' qiegħ il-baħar u l-ħajja li hemm fih! (**par. 7**)

Is-sottomarini l-moderni jaħdmu b'magni qawwijin u kapaċi jinżlu mijiet ta' metri fil-fond tal-oċeani. **Jistgħu** jmorru kullimkien, anki jgħaddu minn taħt meded kbar tas-silġ. Uħud minn dawn is-sottomarini kapaċi jagħmlu xhur shaħ taħt l-ilma. (**par. 8**)

X'qabża! Minn biċċa zokk ta' siġra għal vapuri ta' kull daqs li kapaċi jimirħu fuq u taħt il-baħar! Il-bniedem dejjem johlom u jivvinta biex jivvjaġġa bl-iktar mod komdu fuq il-baħar. Jgħidu li l-baħar żaqqu ratba u rasu iebsa għax mhux l-ewwel darba li nisimghu bi tragedji kbar fil-baħar. Min jaf? Forsi xi darba l-bniedem għad jivvinta xi opra tal-baħar li ma tegħreq b'xejn! (**par. 9**)

B. Wieġeb il-mistoqsijiet fuq dak li għadek kemm qrajt.

1. Xi tfisser il-kelma **sottomarin**? (par. 5)

2. Agħti għan **wiehed** li għandhom is-sottomarini tal-gwerra. (par. 6)

3. X'ried ifisser l-awtur meta kiteb "**iġibu għajnejhom wara widnejhom**"

fis-sentenza:

"Kif **iġibu għajnejhom wara widnejhom** meta jnizzluhom taht wiċċ l-ilma u jaraw dak il-ġmiel ta' qiegħ il-baħar u l-ħajja li hemm fih!?" (par. 7)

4. Kemm jistgħu jinżlu fil-fond is-sottomarini moderni? (par. 8)

5. Ikteb **fi kliem** in-numru "**200 sena**" (par. 6):

_____ **sena**

6. Sib **verb fin-negattiv** minn **par. 7**:

7. Agħti **l-għerq** tal-kelma "**jistgħu**" (par. 8):

8. Sib **aġġettiv** minn **par. 8**:

(marka kull waħda = 8 marki)

Ċ. Wiegeb il-mistoqsijiet fuq is-silta kollha *It-Trasport bil-Baħar*

1. X'juri fis-silta kollha li l-bniedem baqa' dejjem jiżviluppa l-biċċiet tal-baħar ta' is-silta kollha iż-żminijiet?

(2 marki)

2. Kieku inti kont kaptan jew kaptana, liema mill-biċċiet tal-baħar imsemmija tippreferi tagħzel li ssuq? Għaliex?

(2 marki)

Tmiem il-Karta